

WARSZAWSKI RYNEK ŚLIWEK W LATACH 1997-2004

Warsaw's plum market in 1997-2004

Grzegorz Klimek
Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa, Skierniewice

ABSTRACT

At the beginning of the 1990s there appeared first signs in the literature of a necessity for modernizing Polish plum orchards from the point of view of either the planting model or cultivar structure. The second aspect was influenced by plum pox, which was eliminating sensitive varieties from Polish orchards, including some clones of 'Sweet Common Prune'. We needed a few years to observe those changes on the fruit market.

Before 2000, the range of plum cultivars on offer was poor, the only new element being 'C. Rana', which is still the most appreciated among the early ripening cultivars. In 2000, greater variety could be found, mainly in the 'Sweet Common Prune' group, which is the most popular on the Polish market. In the Renkloda group, there is a cultivar that should be called unique. It is 'Brzoskwiniowa', and it is still on the market in spite of great competition from new cultivars. Among the cultivars of medium ripening time, the first position is occupied by 'Dąbrowicka'. 'Empress' and 'Bluefree' have a very good place while 'Amers' deserves a special mention. 'President' is the most wanted cultivar among the late ripening cultivars.

The dynamics of wholesale prices of dessert plums is seasonal in character. The prices are high at the beginning of August, then they decrease and this tendency continues until the beginning of September. Then the prices increase again, becoming twice as high in early November as those in September. Because of the increase in the supply of good quality plums, storage in air-refrigerated cold stores often seems to be a crucial element that contributes to obtaining good financial results.

Key words: market, plum, price, wholesale

WSTĘP

Pierwsze sygnały o konieczności wprowadzenia zmian i uzupełnień w strukturze odmianowej polskich sadów śliwowych pojawiły się już na początku lat 90. (Makosz 1992), zaś propozycje programowe datują się z połowy tej dekady (Konferencja śliwowa, Lublin 1995). Na proces

unowocześniania nasadzeń wpłynęła niewątpliwie szarka, która dziesiątkowała tradycyjne sady złożone w większości z odmian wrażliwych na tę chorobę, przede wszystkim zaś z różnych klonów 'Węgierki Zwykłej', w dalszym ciągu bardzo cenionej przez nasz rynek (Kierczyńska i Wawrzyniak 2005; Rozpara 2005). Trzeba było następnych kilku lat, aby projektowane zmiany znalazły odbicie na rynku owoców.

Zestaw odmian rejestrowanych na rynku owoców jest wynikiem weryfikacji dokonanej przez konsumentów. Wśród odmian wczesnych wymieniane są przede wszystkim 'Ruth Gerstetter', 'Herman' i 'Cacanska Rana' (Grzyb 2005; Gudarowska i in. 2005). Wśród odmian o późniejszych terminach dojrzewania często wymienia się 'Cacanską Lepoticę', 'Amers', 'Valor', 'Empress', 'Oneidę' i 'Presidenta'. (Gudarowska i in. 2005; Kawecki i in. 2005; Rozpara 2005). Dane te na ogół znajdują potwierdzenie w prezentowanych przez autora wynikach monitorowania rynku. W literaturze trudno znaleźć wyniki obserwacji rynku w aspekcie liczby spotykanych na nim odmian, jak też dynamiki cen, szczególnie w kilkuletniej perspektywie. Niniejsze opracowanie stanowi przyczynek do wypełnienia tej luki.

Zwraca się uwagę na konieczność przechowywania odmian późnych w chłodni celem wydłużenia podaży świeżych śliwek do grudnia (Rozpara 2004). Z obserwacji autora wynika, że obiekty te są wykorzystywane w tym celu zbyt rzadko, o czym świadczą duże zwwyżki cen śliwek deserowych późną jesienią.

MATERIAŁ I METODY

Podstawą niniejszego opracowania są wyniki monitorowania hurtowego rynku owoców. Monitorowanie dokonywane było co miesiąc (najczęściej w pierwszą sobotę miesiąca) i obejmowało ceny krajowych owoców podstawowych gatunków (w tym śliwek) na rynku hurtowym w Broniszach. Uzyskane dane weryfikowano przez sadowników, aby odróżnić ceny deklarowane od uzyskanych. Brano pod uwagę tylko ceny owoców deserowych w wyborze ekstra.

Autor zdaje sobie sprawę z faktu, że chociaż okres podaży śliwek wydłuża się, to pozostają one owocami sezonowymi w przeciwieństwie na przykład do jabłek. Dlatego monitorowanie tego sektora rynku w odstępach miesięcznych nie pozwala na szczegółową orientację, zwłaszcza w zakresie dynamiki cen.

WYNIKI

1. Odmiany

Oferta odmianowa w pierwszych latach omawianego okresu była jeszcze uboga i jedyną nowością była odmiana 'C. Rana' (tab. 1). Warto też dodać, że na rynku w dalszym ciągu utrzymuje się najwcześniejsza z dostępnych u nas odmian, to jest 'Ruth Gerstetter', której nie zamieszczono w tabeli. Jest ona trudna w uprawie (silny wzrost, rozpierzchły pokrój korony, kłopoty z plennością, podatność na choroby wirusowe), ale jej owoce w każdym roku albo są najdroższe, albo w ścisłej czołówce cenowej.

Dopiero w roku 2000 stwierdzono znaczne urozmaicenie w zakresie proponowanych odmian. Analiza zapisów z tego roku i następnych lat pozwala stwierdzić, że urozmaicenie to dotyczyło przede wszystkim odmian z grupy węgierek, które cieszą się niezmiennie największym powodzeniem wśród polskich konsumentów. Nie wszystkie jednak nowości z tej grupy utrzymały się na rynku. Przykładem negatywnym z grupy odmian wczesnych jest 'St. Hubertus', bardzo atrakcyjna dla producenta (słaby wzrost, wysoka plenność), której jednak nie zaakceptował rynek z powodu miernego smaku owoców i słabego odchodzenia miąższu od pestki. Przyjęła się natomiast na rynku odmiana 'Herman' i oczywiście 'C. Rana'.

Z innych nowości na uwagę zasługują również przedstawicielki grupy śliw japońskich ('Santa Rosa', 'Najdiena' i inne), chociaż nie obserwuje się znacznego wzrostu popytu na te owoce. W dalszym ciągu pozostają one na rynku rodzajem ciekawostki i mogą, co najwyżej, stanowić jego uzupełnienie. Są one bardziej atrakcyjne kolorystycznie niż smakowo.

W grupie renklod na uwagę zasługuje 'Brzoskwiniowa'. Utrzymuje się ona na rynku mimo konkurencji nowszych odmian, co związane jest z wyglądem i smakiem owoców.

Wśród odmian średniej pory dojrzewania swą pozycję utrzymuje 'Węgierka Dąbrowicka', ceniona przez klientów. Poczesne miejsce zyskały 'Empress' i 'Bluefree', zaś na specjalne wyróżnienie zasługuje 'Amers'. Uznanie klientów zyskały zarówno walory zewnętrzne owoców (wielkość, specyficzna różowawa barwa skórki, morelowy miąższ), jak też ich smak. Odmiana ta dotychczas pozostawała w czołówce cenowej.

Z odmian późnych najbardziej poszukiwaną jest 'President'. Owoce są zwykle duże, dobrze wybarwione i przez kilka tygodni można je przetrzymać w chłodni (także KA). Niezmiennie wśród odmian chętnie kupowanych znajduje się 'Węgierka Zwykła'. Pod koniec sezonu znajduje się ona również wśród odmian najdroższych. Owoce tej odmiany wzbudzają największe zastrzeżenia natury jakościowej. Wynika to nie tyle z jej cech, co z traktowania jakości po macoszemu.

Tabela 1

Charakterystyka odmianowa warszawskiego rynku śliwek w latach 1997-2004
Plum cultivars available on the Warsaw plum market in 1997-2004

	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1997		Brzoskwińowa C. Rana	Opal R. Althana W. Zwykła	Stanley W. Zwykła		
1998		Brzoskwińowa C. Rana Opal	R. Althana W. Zwykła	Stanley W. Zwykła		
1999		Brzoskwińowa C. Rana Opal	R. Althana W. Zwykła	Stanley W. Zwykła		
2000		Brzoskwińowa C. Lepotica Opal R. Ulena W. Dąbrowicka	Amers Empress Stanley W. Zwykła	President Stanley W. Zwykła	President W. Zwykła	
2001		Brzoskwińowa C. Rana Herman Opal Santa Rosa St. Hubertus W. Lutzenzachska	C. Najbolja R. Althana R. Ulena W. Dąbrowicka W. Zwykła	Amers Empress President W. Dąbrowicka W. Zwykła	President W. Zwykła Valor	
2002	Herman R. Gerstetter	Brzoskwińowa C. Najbolja Herman Opal R. Ulena Santa Rosa W. Dąbrowicka W. Zwykła	Amers, Bluefree Empress, Stanley W. Zwykła	Empress President W. Zwykła	President W. Zwykła	
2003		Brzoskwińowa C. Lepotica C. Rana Early Blue Herman Opal R. Ulena Santa Rosa W. Dąbrowicka	Amers Bluefree C. Najbolja Empress, Stanley W. Dąbrowicka W. Zwykła	Amers Empress President W. Zwykła	Oneida President W. Zwykła	
2004		Brzoskwińowa C. Rana Herman Najdienna Opal R. Ulena	Bluefree C. Lepotica C. Najbolia Królwa Wiktoria W. Dąbrowicka W. Zwykła	Amers Empress President W. Zwykła	Amers President W. Zwykła	President Stanley W. Zwykła

Źródło: badania własne – Source: author's own research

Dane w tabeli pozwalają prześledzić proces kształtowania się nowej struktury odmianowej akceptowanej przez rynek. Zastrzeżenia budzi monitorowanie rynku co miesiąc i zawsze na jego początku, co nie oddaje wiernie rzeczywistości.

Powyższe uwagi odnoszą się również do danych w tabeli 2. Dane zawarte w tej tabeli obrazują ilościowo zakres rozrastania się rynku śliw. Od czterech lat oferuje on kilkanaście odmian tych owoców w okresie od lipca do listopada, a w 2004 roku już nawet do grudnia. Ponieważ ciągle przybywa w gospodarstwach różnego rodzaju chłodni można przypuszczać, że zaobserwowana w tym roku tendencja okaże się trwała – tym bardziej, że opracowano już skład atmosfery pozwalającej przechowywać owoce w obiektach z KA przez kilka tygodni.

Tabela 2

Liczba odmian śliwek na rynku warszawskim w latach 1997-2004
The number of plum cultivars on the market in 1997-2004

Rok/miesiąc Year/month	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Razem
1997		2	3	2			6
1998		3	2	2			6
1999		3	2	2			6
2000		5	4	3	2		10
2001		7	5	5	3		16
2002	2	8	5	3	2		13
2003		9	7	4	3		18
2004		6	6	4	3	3	16

Źródło: badania własne – Source: author's own research

Rynek śliwek pod względem liczby oferowanych odmian w ostatnich latach porównywalny jest z rynkiem jabłek i także zagraża mu rozdrobnienie. Liczba 16-18 odmian wydaje się zbyt duża, mimo że jednocześnie występuje ich na rynku nie więcej niż 8-9.

2. Ceny i opłacalność produkcji

Ceny hurtowe przedstawione w tabeli 3. dotyczą tylko owoców deserowych najwyższej jakości. Są one zdecydowanie wyższe od cen podawanych przez ZEO IERiGŻ (tab. 5), które uwzględniają również ceny skupu śliwek przemysłowych.

T a b e l a 3

Średnie ceny hurtowe śliwek na rynku warszawskim w latach 1997-2004 (zł/kg)
Average wholesale prices of plum cultivars on the Warsaw market in 1997-2004

Rok/miesiąc Year/month	VIII	IX	X	XI	średnio	Produkcja (tys. ton)
1997	4,0	0,9	0,3		1,7	127
1998	2,5	0,7	2,0		1,7	107
1999	3,7	1,5	2,25		2,5	91
2000	1,6	0,75	2,3	2,75	1,8	107
2001	1,7	0,9	1,3	1,7	1,4	132
2002	1,7	2,1	3,2	4,0	2,7	105
2003	2,2	2,0	2,9	4,0	2,8	110
2004	1,5	1,0	1,3	1,8	1,4	125

Źródło: badania własne, dane GUS – Source: author's own research, official statistics

Obserwowano wyraźną sezonowość cen: są one wysokie na początku sierpnia, później zaczynają spadać i tendencja ta utrzymuje się jeszcze na początku września. W następnych miesiącach ceny ponownie rosną, osiągając na początku listopada wartości nawet dwukrotnie wyższe niż we wrześniu. Takie kształtowanie się cen jest zachętą do przechowywania owoców w chłodni, a znaczne różnice świadczą o tym, że możliwość ta wykorzystywana jest w zbyt małym stopniu, a podaż odmian późnych nie jest wystarczająca.

Spośród obserwowanych na rynku odmian pierwsze miejsce zajęła 'C. Rana', osiągając najwyższe ceny w 5 sezonach (notowana była przez 8 lat) (tab. 4). Drugie miejsce zajmuje 'President' (odmiana najdroższa przez 2 lata). W jednym roku najdroższa była 'C. Najbolia' (trzecia pozycja). 'Brzoskwiniowa' (4 miejsce) przez trzy lata była odmianą drugą co do wysokości ceny. Nadal atrakcyjną cenę osiągała 'Węgierka Zwykła' (piąte miejsce). Ciekawie zapowiada się odmiana 'Amers', która notowana jest na rynku dopiero w ostatnich latach. Najniższą cenę osiągnęły renklody oraz odmiana 'Stanley' i jest prawdopodobne, że mogą one powoli wypadać z rynku.

Średnia wartość cen w danym roku wykazuje odwrotnie proporcjonalną zależność w stosunku do wysokości produkcji. Bezpieczną granicą dla „dobrych” cen jest produkcja nie wyższa niż 110 tys. ton. Zależność taka wskazuje z jednej strony na niedostateczny eksport, z drugiej zaś na stagnację w spożyciu owoców świeżych i spadające zapotrzebowanie przemysłu. Niezrozumiałe jest dlaczego nie są wykorzystywane możliwości przerobu owoców w gospodarstwach na śliwovicę.

Produkt ten cieszy się zasłużonym uznaniem i może być z powodzeniem uznany za regionalny. W krajach „starej” UE jest to wypróbowana recepta na sukces.

T a b e l a 4

Średnie ceny hurtowe (zł/kg) wybranych odmian śliwek na rynku warszawskim w latach 1997-2004 – Average wholesale prices of selected plum cultivars on the Warsaw market in 1997-2004

Rok/Odmiana Year/Cultivar	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Amers					1,50	2,50	2,65	1,75
Brzoskwiniowa	3,00	2,00	3,00	1,50	1,30	3,50	2,50	1,50
Bluefre						2,50	2,30	1,20
C. Lepotica				2,00			2,50	1,20
C. Rana	5,00	3,00	4,50		3,00		3,00	2,00
C. Najbolja						4,00	2,30	1,20
W. Dąbrowicka				2,00	1,00	2,00	2,50	0,90
Empress					1,40	2,75	2,50	1,20
Herman					1,50	2,50	2,50	1,50
Opal	1,00	2,50		1,50	1,50	1,50	1,60	1,00
President				3,00	1,75	3,50	3,50	1,60
R. Althana	1,20		1,50		0,50			
R. Ulena				1,00	0,50	1,50	1,20	1,00
Stanley	0,30	1,00	1,50	1,00		1,00	0,80	
W. Zwyczajła	0,90	1,85	2,25	2,00	0,93	2,80	3,00	0,93
Średnio	1,7	1,7	2,5	1,8	1,4	2,7	2,8	1,4

Źródło: badania własne – Source: author's own research

T a b e l a 5

Ceny skupu, koszty i opłacalność produkcji śliwek w latach 2000-2004
Purchase prices, costs and profitability of plum production in 2000-2004

Rok Year	Plon Yield (t/ha)	Koszty Costs (zł/ha)	Koszty Costs (zł/kg)	Ceny Prices (zł/kg)	Współczynnik opłacalności Ratio of profitability (%)
2000	8,0	7800	0,98	0,80	82
2001	12,0	9400	0,78	0,60	76
2002	10,0	8600	0,86	1,20	139
2003	12,0	8700	0,73	1,15	157
2004	12,0	9000	0,75	0,80	107

Źródło: notowania Zakładu Ekonomiki Ogrodnictwa IERiGŻ – Source: Horticulture Economics Department

Niezrozumiałe jest także, dlaczego nie przerabia się większej ilości owoców niż dotychczas na susz porównywalny jakościowo ze „śliwkami kalifornijskimi”. Na rynku amerykańskim brakuje suszonych śliwek i są one rekordowo drogie, zaś w Polsce marnują się tony surowca znakomitej jakości, co stanowi wyzwanie dla ludzi przedsiębiorczych.

Tabela 6

Opłacalność produkcji śliwek w 2004 roku w dwóch wariantach
Profitability of plum production in 2004 in two variants

Plon Yield (t/ha)	Koszty Costs (zł/ha)	Koszty Costs (zł/kg)	Ceny Costs (zł/kg)	Współczynnik opłacalności Ratio of profitability (%)
Wariant A				
14,5	9250	0,64	0,39	61
Wariant B				
26,0	12309	0,47	1,34	285

Źródło: badania własne – Source: author's own research

Według producentów śliwek rok 2004 był bardzo niekorzystny. Z powodu nadprodukcji owoców ceny były niskie, a możliwości zbytu ograniczone. Czy w tych warunkach produkcja owoców musiała być nieopłacalna?

Odpowiadając na to pytanie posłużę się porównaniem danych dotyczących produkcji i sprzedaży śliwek w dwóch gospodarstwach. Dane wyjściowe do kalkulacji kosztów produkcji pochodzą z wyliczeń Zakładu Ekonomiki Ogrodnictwa IERiGŻ. Jako elementy dodatkowe uwzględniono koszty zbioru oszacowane w wysokości 0,1 zł/kg oraz koszty przechowywania owoców w chłodni przez 6 tygodni (0,07 zł/kg). W wariantcie A uwzględniono pierwszy element, a w wariantcie B – obydwa elementy.

Gospodarstwo A (wariant A w tab. 6) nie posiada chłodni, nie przechowuje owoców, sprzedaje je sukcesywnie w miarę zbioru. W bieżącym roku wyprodukowano owoce dobrej jakości, a średni plon dla uprawianych odmian – 14,5 t/ha można uznać za zadowalający. Najlepiej plonowała odmiana ‘St. Hubertus’ (25 t/ha), a najgorzej ‘Bluefre’ i ‘W. Dąbrowicka’ – po 12,5 t/ha). Najwyższą cenę (1 zł/kg) uzyskano za owoce ‘W. Dąbrowickiej’ i ‘Królowej Wiktorii’, za owoce ‘Anny Spath’ oraz ‘Bluefre’ – 0,7 zł/kg, a za ‘C. Najbolja’ – 0,6 zł/kg. W sumie cena średnia ważona wyniosła 0,81 zł/kg. Jednak cena faktyczna (0,39 zł/kg) okazała się znacznie niższa. W całości udało się bowiem sprzedać jedynie owoce

odmian ‘W. Dąbrowicka’ oraz ‘Cacanska Najbolja’. Nie znalazły nabywców owoce ‘St. Hubertus’, a z innych odmian sprzedano tylko od 50 do 70%. W tej sytuacji wpływy za owoce pokryły jedynie 61% kosztów produkcji. Gdyby gospodarstwo dysponowało chłodnią to wynik finansowy mógł być dużo lepszy.

Gospodarstwo B (wariant B w tab. 6) posiada śliwy praktycznie każdego terminu dojrzewania: od odmiany ‘Herman’ i ‘C. Rana’, przez ‘C. Lepotica’, ‘Early Blue’, ‘C. Najbolja’, do ‘Valor’, ‘Empress’ i ‘President’. Uzyskano tu owoce bardzo dobrej jakości, a średni plon był wysoki – 26 t/ha. Najlepiej plonowały ‘C. Najbolja’ (50 t/ha) i ‘C. Lepotica’ (56 t/ha), zaś najslabiej ‘President’ (13,3 t/ha) oraz ‘Empress’ i ‘Herman’ (20 t/ha). Cena średnia ważona wyniosła 1,34 zł/kg i była to cena faktyczna, ponieważ wszystkie zebrane owoce zostały sprzedane. Najwyższe ceny uzyskano za owoce odmian ‘C. Rana’, ‘Empress’ i ‘President’ (1,8 zł/kg), zaś najniższe za ‘Early Blue’ (0,7 zł/kg).

Uzyskany wynik finansowy należy uznać za bardzo dobry – wpływy ze sprzedaży (w większości na eksport) okazały się prawie trzykrotnie wyższe niż koszty produkcji. Można uznać, że w 2004 roku o wyniku finansowym w największym stopniu decydowało przetrzymanie owoców w chłodni. Potwierdzają to opinie innych producentów, że w sezonie nie zawsze można było sprzedać nawet dobrej jakości owoce odmiany ‘Amers’ czy ‘President’.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

1. W okresie prowadzenia badań znacznie zwiększył się – z 6 w latach 1997-1999 do 16-18 w latach 2003-2004 – asortyment odmian śliw oferowanych konsumentom. W ostatnich latach rynek śliwek porównywalny jest z rynkiem jabłek i także zagraża mu rozdrobnienie.

2. Dynamika cen śliwek deserowych wykazuje wyraźną sezonowość: są one wysokie na początku sierpnia, później zaczynają spadać, aż do początku września. Najwyższe ceny, nawet ponad dwukrotnie wyższe niż we wrześniu notowano na początku listopada. Takie kształtowanie się cen jest zachętą do przechowywania owoców w chłodni i uprawy odmian późnych.

3. Najdroższe były odmiany najwcześniejsze i najpóźniejsze; w kolejności: ‘Cacanska Rana’, ‘President’, ‘C. Najbolja’, ‘Brzoskwiniowa’ i ‘Węgierka Zwykła’, a z nowszych ‘Amers’. Odmianę tę rejestruje się na

rynku regularnie dopiero w ostatnich latach i już należy ona do najbardziej cenionych. Najtańsze okazały się renklody oraz ‘Stanley’.

4. W 2004 roku obserwowano wydłużenie podaży śliwek do grudnia, co było możliwe dzięki przechowywaniu ich w chłodni. Należy sądzić, że chłodnie będą wykorzystywane przez sadowników w coraz większym zakresie.

LITERATURA

- Grzyb Z.S. 2005. W poszukiwaniu dobrych odmian śliw o wczesnej porze dojrzewania. Sad Nowoczesny 5, Hortpress, Warszawa.
- Gudarowska E., Licznar-Małańczuk M., Sosna I., Szewczuk A. 2005. Ocena wartości rynkowej jabłek, gruszek, czereśni i śliwek na rynku wrocławskim. Materiały XXV Międzynarodowego Seminarium Sadowniczego Limanowa 2005, Plantpress, Kraków.
- Kawecki Z., Kopytowski J., Zielenkiewicz J. 2005. Materiały XXV Międzynarodowego Seminarium Sadowniczego Limanowa 2005, Plantpress, Kraków.
- Kierczyńska S., Wawrzyniak J. 2005. Preferencje i opinie konsumentów owoców. Materiały XXV Międzynarodowego Seminarium Sadowniczego Limanowa 2005, Plantpress, Kraków.
- Makosz E. 1992. Śliwy. Wydawnictwo Plantpress, Kraków.
- Rozpara E. 2004. Jak przedłużyć spożycie świeżych śliwek? Owoce Warzywa Kwiaty 24, Hortpress, Warszawa.
- Rozpara E. 2005. Wartość sadownicza i atrakcyjność rynkowa ważniejszych odmian wiśni, czereśni i śliwy. Materiały XXV Międzynarodowego Seminarium Sadowniczego Limanowa 2005, Plantpress, Kraków.